

PRIKAZI NOVIH KNJIGA, ČASOPISA I ZNANSTVENIH SKUPOVA

REVIEWS OF NEW BOOKS, MAGAZINES AND CONFERENCES

SAMOBOR – ZEMLJOPISNO-POVIJESNA MONOGRAFIJA, UREDNIK DRAGUTIN FELETAR, 2 TOMA, IZDAVAČKA KUĆA MERIDIJANI, SAMOBOR 2011., STR. 824

U Samoboru je 13. listopada 2011. promovirana opsežna knjiga u dva toma «Samobor – zemljopisno-povijesna monografija». Nakladnik je Izdavačka kuća Meridijani iz Samobora, a izdanje je imalo potporu Grada Samobora. To je dosad najobimnija i najtemeljitija knjiga o Samoboru i području Grada Samobora, koje obuhvaća 78 naselja od Save do Žumberka. Urednik je hrvatski geograf Dragutin Feletar, član suradnik HAZU, koji se već ogledao kao autor i urednik niza značajnih monografija mjesta i hrvatskih krajeva. Uspio je okupiti ekipu vrsnih stručnjaka, koji su iznjedrili jednu od trenutno najboljih monografija u Hrvatskoj.

Autori su uglavnom sveučilišni profesori, ali i stručnjaci specijaliziranih struka: dr. sc. Nenad Buzjak (1968.) je asistent na Geografskom odsjeku PMF u Zagrebu i specijalist za krš i speleologiju, dr. sc. Ivan Dujmović (1937.) je doktorirao na geomorfologiji Samoborskog gorja i Plešivčkog prigorja, prof. dr. sc. Dragutin Feletar (1941.), redoviti sveučilišni profesor, specijalista je za ekonomsku geografiju i noviju povijest, doktorant Petar Feletar (1978.) asistent je na Fakultetu prometnih znanosti i specijalist za prometnu geografiju, dr. sc. Željko Holjevac (1973.) docent je na Odsjeku za povijest Filozofskog fakulteta i specijalist za povijest 19. stoljeća, Lovorka Jakopec (1965.) stručni je voditelj u Parku prirode Samoborsko gorje-Žumberak, dr. sc. Hrvoje Petrić (1972.) docent je na Odsjeku za povijest Filozofskog fakulteta i specijalist za povijest ranog novoga vijeka, dr. sc. Jakša Raguž (1972.) znanstvenik je u Hrvatskom institutu za povijest i specijalist za noviju povijest i Domovinski rat, dr. sc. Stjepan Razum, (1960.) ravnatelj je Nadbiskupskog arhiva i specijalist za srednji vijek i crkvenu povijest, mr. sc. Milan Sijerković, (1935.) hrvatski meteorolog i specijalist za klimu, dr. sc. Danijel Vojak, (1980.) stručnjak je Instituta društvenih znanosti Ivo Pilar i specijalist novije povijesti, Petra Somek, (1974.) direktorica Meridijana i specijalist za povijest umjetnosti, Milan Žegarac Peharnik, (1956.) samoborski pisac i istraživač povijesti plemstva, te Morena Žele, stručnjak Parka prirode Žumberak-Samoborsko gorje, specijalist je za arheologiju. Autor većine objavljenih fotografija je profesionalni fotograf Romeo Ibrišević, koji ima veliku arhivu fotografija Samobora i okolice. Većina starih fotografija ima izvorište u Knjižnici i čitaonici Samobor i Samoborskom muzeju, te nekim privatnim zbirkama.

Ovaj tim stručnjaka, novu monografiju o Gradu Samoboru radio je pune četiri godine, a u knjigu je ugrađeno i njihovo veliko predznanje. Sada, 770 godina nakon Beline povelje Slobodnom kraljevskom trgovištu Samoboru – Libera et regia oppidi de Zamobor – ovaj grad bit će na karti Hrvatske obilježen i kao jedno od rijetkih mjesta koja imaju temeljitu, znanstveno fundiranu zemljopisno-povijesnu monografiju.

O privlačnom i spomenički atraktivnom gradu Samoboru, kao i o njegovu milovidnom prirodnom okružju, dosad je napisana mala biblioteka knjiga i publikacija. Stoga bi se moglo postaviti i pitanje: što će sada još jedno obimno dvoknjižje?

Ipak, knjiga Samobor – zemljopisno-povijesna monografija je i te kako potrebna. Lang je još početkom 20. stoljeća sjajno obradio etnografsku baštinu Samobora, kasnije se pridružio i Noršić

sakralnim temama, a potom i mnogi drugi. O Samoboru su pisali ponešto i neki slavni hrvatski pisci i kulturnjaci. Pojedinačne teme iz povijesti, geografije i pogotovo kulture i gospodarstva obradili su i Miletić, Dumbović-Bilušić, Dujmović, Orešković, Toni, Sudnik, Žeželj, Brekalo, Čebušnik, Horvat, Razum i brojni drugi. Od 78 naselja koja pripadaju u Grad Samobor, ozbiljnu mjesnu monografiju ima tek Sveti Martin pod Okićem, koju je uredio Dragutin Pavličević.

Dakle, nova znanstveno fundirana knjiga o području Grada Samobora danas je i te kako potrebna. Ona donosi sveobuhvatnu sintezu, u njoj su sabrani rezultati svih dosadašnjih ozbiljnijih povijesnih i zemljopisnih istraživanja o ovom gradu i kraju, a ona donosi i velik dio novih podataka iz hrvatskih i inozemnih arhiva, muzeja i drugih izvora. Samobor je dobio novu povijesnu priču, znanstvenu sintezu temeljenu na modernoj historiografskoj metodologiji i iz pera ponajboljih hrvatskih geografa i povjesničara. Od stotinjak knjiga i knjižica o Samoboru, koje su tiskane od kraja 19. stoljeća do danas, na određenu sintezu pretendira samo sjajna knjiga Samobor izdana 1943. godine. Iako se sastoji od tridesetak omanjih članaka, koje su pisali tada ponajbolji poznavatelji grada i vrhunski intelektualci, ta knjiga čini jednu cjelinu i analizira razvoj Samobora od predpovijesti do Drugoga svjetskoga rata. Ipak i ta je knjiga tek lapidarni odsjaj bogate samoborske povijesti, uz izrazito reducirani ilustracijski materijal.

Monografija koju ovdje predstavljamo maksimalno je iskoristila mogućnosti moderne geografije i historiografije. Po prvi put su temeljito prikazane sve prirodno-geografske značajke samoborskog područja. U metodološkom smislu nije primijenjena tradicionalna kronološka metoda. Prvo su prikazane sve relevantne značajke zemlje i ljudi, a tek potom povijesni slijed. Knjiga počinje s geoprometnim položajem, a zatim razrađuje geološku, geomorfološku, petrografsku i pedološku građu ovoga kraja s odličnim kartama i grafikonima. To isto vrijedi i za prikaz klimatskih značajki, te flore i faune. Posebno poglavlje posvećeno je Parku prirode Žumberak-Samoborsko gorje. Nakon toga slijedi analiza kretanja broja i strukture stanovništva svih 78 naselja od 1857. do 2011. godine. Tek nakon što smo saznali sve o zemlji i ljudima, kreće razrada povijesnih zbivanja. Preko najvažnijih arheoloških istraživanja prikazana je povijest ovoga kraja od kamenih doba, preko brončanih i željeznih do kraja antike. Opsežna poglavlja, s doista velikim obiljem novih arhivskih istraživanja, razrađuju srednji vijek s osobitim osvrtom na vlastelinstva Samobor, Okić i Lipovec, zatim prva stoljeća novoga vijeka, te još detaljnije razdoblje kasnoga baroka, 19. stoljeća i prve polovice 20. vijeka, s osobitim osvrtom na prvi i drugi svjetski rat. Nisu prikazani samo važniji povijesni događaji i ličnosti, već i život i događanja običnih ljudi.

Nakon toga slijede neka specijalizirana poglavlja. Uvrštena je kraća tema o grbovlju sitnoga samoborskog plemstva, ali i vrlo temeljita povijest svih katoličkih i grkokatoličkih župa, te crkvenoga života. Poglavlje o kulturno-povijesnim spomenicima prikazuje pojedinačno sve važnije objekte graditeljske baštine, s obiljem odgovarajućih ilustracija. Ova monografija po prvi put donosi znanstveno utemeljenu sintezu razvoja područja Grada Samobora od 1945. do danas i to u svim oblicima života. To se pogotovo odnosi i na najnovije razdoblje, od 1991. do danas, s osobitim osvrtom na Domovinski rat. Donositi povijesnu sintezu i geografske značajke o najnovijem razdoblju osobito je osjetljivo. Zato su autori u dijelovima ove suvremene priče bili oprezni i ponegdje suzdržani, donoseći tek proširene popise događaja, ličnosti, društava i gospodarstva. Današnjicu će temeljitije prikazivati i ocjenjivati neki novi pisci i znanstvenici s veće povijesne distance.

Sve u svemu, ova dva toma knjige o Gradu Samoboru sadrže oko 1500 kartica teksta, oko 800 ilustracija, više od 3000 bilježaka ispod teksta i 530 jedinica literature. Bio je to golem napor velikog tima autora i grafičara. Kao i sve knjige ovakovoga tipa, monografija Samobora je autorско djelo, odnosno ona odražava istraživačke i znanstvene mogućnosti autora. Prikupljena je golema građa, pa su način obrade, selekcija i zaključci zavisili od stavova autora i njihove upu-

ćenosti i objektivnosti. Da su ovu građu obrađivali drugi autori, rezultat bi zasigurno bio drugačiji. Ova je ekipa na sud javnosti dala knjigu na kojoj je radila u dobroj vjeri, s dobronamjernošću i punom odgovornošću. Mežebitni propusti, pogreške ili nepotpunosti nisu namjerne. Smatramo da je marom autorskoga tima i izdavanjem ove monografije stvorena solidna osnovica i poslana poruka za zamah daljnim istraživanjima o geografskim i povijesnim značajkama samoborskoga kraja.

Adolf MALIĆ

JELA MARESIĆ, VLADIMIR MIHOLEK, OPIS I RJEČNIK ĐURĐEVAČKOGA GOVORA, GRADSKA KNJIŽNICA, ĐURĐEVAC 2011., STR. 890

Nakon sjajnog rječnika kajkavskog govora Gole (Ivan Večenaj, dr. sc. Mijo Lončarić), sada je tiskan i znanstveno uređen rječnik kajkavskog govora Đurđevca. Prvenstveno zahvaljujući sustavnim istraživanjima hrvatskih jezikoslovaca, a posebice Zavoda za lingvistička istraživanja HAZU, te podravskih znanstvenika Mije Lončarića, prof. dr. sc. Velimira Piškorca, dr. sc. Jele Maresić i drugih, možemo se pohvaliti istraženošću jezičnoga blaga Podravine i Bilogore. Sveobuhvatnost i znanstvena prezentacija Rječnika đurđevačkoga govora bez sumnje pripada u sam vrh takvih izdanja u ovom dijelu Europe.

Starinske kajkavske riječi Đurđevca zapisivao je od 1988. godine đurđevečki pjesnik i pisac Vladimir Miholek (Đurđevac, 1962.), prikupivši do kraja 2010. godine oko 13.500 kajkavskih riječi i izraza. Tu građu stručno je obradila i valorizirala upraviteljica Zavoda za lingvistička istraživanja HAZU dr. sc. Jela Maresić (Podravske Sesvete, 1961.). Dakako, ona je dodala i rezultate svojih prikupljanja i istraživanja, jer je 2000. doktorirala na temi Morfologija podravskih govora. Rječniku je dodala i temeljit opis đurđevačkoga govora, te drugu potrebnu opremu, kao i popis literature. Nakon rječnika nalazi se i popis đurđevečkih narodnih poslova, narodnih vjerovanja, brojalica, rugalica, uzrečica u stihovima, te uzrečica u obliku pitanja i odgovora.

Govor Đurđevca pripada podravskom dijalektu kajkavskoga narječja hrvatskog jezika. Tom narječju pripada većina govora istočno od Koprivnice, sve do Podravske Sesvete. Glavna obilježja toga govora su ograničenje naglaske na posljednja dva sloga akcenatske cjeline ili pojedinačne riječi i ukidanje intonacije fonološke opreke. Za taj je govor karakterističan i šesteročlani vokalni sustav. Dakako, i đurđevečki govor podložan je sve većim promjenama pod utjecajem hrvatskog književnog jezika i tuđica.

Rječnik đurđevačkoga govora prezentira u ovoj knjizi 13.500 natuknica poredanih abecednim redom, a tu je još i nekoliko tisuća višečlanih frazema i sveza riječi. Ova leksikografska građa pripada različitim semantičkim poljima – čovjek i njegove svakodnevne aktivnosti, kućni poslovi, kućna proizvodnja, poljoprivredni poslovi, oruđe i alati, zanimanja, rodbinski nazivi, vjerski život, biljke, životinje, kultura, šport itd. U rječnik je uvršten i znatan broj imena – toponimi, antroponimi, mikrotoponimi, imena blagdana, fitonimi i brojni drugi.

Sve natuknice stručno su obrađene i označene, tako da su jasne izgovorne odrednice – naglasak, nenaglašene dužine i izgovorne vrijednosti glasova. Iza svake natuknice navedena je i njezina morfološka odrednica, značenje na hrvatskom književnom govoru, a znatan broj natuknica ima i konkretne primjere uporabe u kontekstu. Ovako koncipiran rječnik, s temeljitim objašnjenjima, svakako je poticajan za daljnja jezikoslovna istraživanja u đurđevačkoj Podravini.

Dragutin FELETAR